

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. IX св. 7—10

БЕОГРАД 1959

ПОКРЕТНО А НА КРАЈУ НЕКИХ ПРЕДЛОГА КАО ДИФЕРЕНЦИЈАЛНИ СЕМАНТИЧКИ ЗНАК

У нашој граматици има правило о томе да се у неколико предлога, на њиховом завршетку, покретно *a*¹ појављује онда када следећа реч почиње групом сугласника или оним истим сугласником којим се предлог завршава. Овај други услов истиче се махом у вези с предлозима *k* и *s* и речима које почињу сугласницима *k* одн. *s*: наводе се примери типа „ка кући“, „са сестром“. Ова два предлога треба и иначе издвојити од осталих који овде долазе у обзир, тј. од *над*, *иод*, *иред* (дијал. *ирид*), *од*, *код*, *из*, *без* (дијал. *брез*, *ирез*), *кроз*, *низ*, *уз* (и још некњ. *ириз* = *кроз*, *иуз*). Код *k* и *s* уобличење са покретним *a* јавља се исто толико често колико и без тога гласа, због тежње да те речи чине слог — за шта им је потребан самогласник; проширивање се врши уствари и онда када реч иза тога не почиње ни истим сугласником ни сугласничком групом, па чак и онда када непосредно иза предлога стоји вокал на почетку следеће речи. Међутим, има једна досад незапажена разлика у сфери значења између предлога *k* и *ka* (код предлога *s* и *sa* слична појава није констатована)², о којој ћемо говорити у другом делу расправе, пошто се упознамо с извесним појединостима у механизму проширивања предлога уопште. Код осталих набројаних предлога, пошто они већ претстављају целе слоге, увелико се губи тенденција проширивања

¹ Тај вокал, који је — историски посматрано — постао од полугласника, могао би из тог разлога да се зове и непостојано *a*. Међутим, уобичајено је вокале на крају речи, који се додају факултативно, називати покретним вокалима.

² Разлику између *s* и *sa* приметио је Ј. Табак само у овоме: варијанта *sa* употребљава се испред израза који се не могу ставити у потребан падеж, као и онда кад је на предлогу „сила говора“ (Prijedlog *s* i njegovi likovi *sa* i *su*, Jezik год. III бр. 3, 83—88).

гласом *a*. Присуство тог вокала код њих ограничава се данас на малобројне спојеве предлога с именицама и заменицама, и у књижевном језику нема тежње да се оно додаје предлозима ван одређених положаја.

Тако се, на првом месту, поменути предлози (осим *k* и *s*), и то они који могу да стоје с акузативом, и у случају када тако стоје, проширују покретним *a* пред краћим акузативом заменице „он“ — *њ* (у резултату традиције из времена деловања закона отворених и затворених слогова)³, а по аналогiji и пред акузативима *ме, ње, се*; даље, испред *њу* (пода *њу* код Вука⁴, низа *њу* у н. песмама код Петрановића, кроза *њу*, уза *њу* — н. приповетке), испред облика *нас, вас, њих* (преда *њих* код Вука) и испред некрњижевнога *њага* (преда *њага* код Вука и Даничића); исто тако долазило је до проширивања и пред старим акузативом множине *ње* (преда *ње*, низа *ње* код старих писаца). И испред инструментала *мног* предлози се, по истој традицији, проширују: данас је једино правилно: преда *мног*, пода *мног*, нада *мног*. Аналогije се јављају и овде, те имамо нада собом (Качић-Миошић), нада њим (н. песма из Истре). Проширивање је било од давнина развијено и пред групом *ec*, одн. касније *sv*, којом почињу разни падежи заменице „сав“, те се покретно *a* јављало у оквиру разних обличких комбинација: ода свега (често код старих писаца), ода свег (и данас), нада све (и данас), уза све (и данас), нада свијем, пода всими (Пророци), преда *всу* (Monumenta croatica), преда *всим*, *всими*, *фсими*, *всих* (стари извори), *иза свега*, *кроза све* (и данас), *приза сву* (Б. Држић, Д. Златарић) итд. Група *ec > sv* задржава испред себе покретно *a* и када стоји у другим заменицама: ода свакога (у новије време), *беза* *всаког*, *преза* *всаке* (Колунићев зборник), ода *всакога* (стари писци), *преда* *всакојега* (Monumenta serbica), *иза свакога* (Н. Рањина), *нуза* *сваког* (код Вука — једини пример за „нуза“ у РЈА), *преза* *своје* *зледи* (М. Марулић). Навика да се проширени предлози стављају пред заменице, удружена још

³ По том закону последњи полугласник на крају речи је отпадао, а они даљи, рачунајући од краја речи према почетку, наизменично су се претварали у пуне вокале или испадали.

⁴ Овај податак, као и они који се даље наводе, узимани су из Рјечника Југославенске академије, из обрада одговарајућих предлога, уколико није друкчије наведено.

и са тенденцијом да се проширивање предлога врши пред кратким речима, да би се добивале дуже акценатске целине, изражена је и у случају заменице *што*; налазимо: ода што (код Вука, Б. Радичевића и других новијих писаца), пода што (М. Раднић), кроза што, па и чакавско *крѡзѧч*. Појединачних примера са ширим облицима предлога и заменицама има и од других врста: пода т' (=тај, Monumenta sloatica), преда мој (н. песма).

Као што се види, полугласник на крају предлога вокализовао се испред заменице — у време живости одговарајућег гласовног закона — на првом месту у оним положајима у којима је то било фонетски оправдано, при чему се предлог са заменицом осећао као целина. А да је такво проширивање предлога било обавезно и постојано, види се, прво, по аналогијама које су знак чврсте усађености у језичком осећању оне појаве према којој се аналогија врши, а друго, и по чињеници да су неке од веза, где фигурира покретно *a*, историски најошправданије, обавезне и данас: преда мном и сл., надасве (сада прилог).

Друкчије закључке морамо извести када посматрамо везе предлога с именицама (или придевима). Не можемо тврдити да је тенденција проширивања предлога пред именицом (придевом) у изумирању: уопште се не може ни говорити о некој њеној живости ни у једном раздобљу језичке историје које се да пратити према споменицима. Она нарочито није била никад изражена пред вишесложним речима. Ми данас не можемо употребити предлог са покретним *a* испред речи страног порекла (говоримо само: од драме, код друма, над Дрезденом, под драперијом, кроз зоолошки врт), ни испред домаћих речи од више слогова (само: пред Дрваром, од дридања, из зверињака). Ни историска грађа (према РЈА) не пружа много више примера од оних који су нам и данас познати.

За предлог *од* имамо већи број примера само у спојевима: ода дна, ода дне, ода сна, ода зла, а затим још појединачно: ода ствари (Ј. Кавањин), ода страха (Ф. Ластрић), ода млина (Пољички статут), ода пса (С. Маргитић), аналошко и ради стиха: ода санка. Предлог *нада* налази се у врло мало примера пред речима које нису заменице: у стиху — нада жене и нада пете, и још један пример — нада зло (Зборник из 1620 г.). Нема ни много примера са *иода*: у стиху — пода Кулом, пода Дугу, и

једном — пода Турцима (М. Ђ. Милићевић). Са предлогом *йреда* (*йрида*) читамо само два примера: прида цесара (Ф. Вранчић) и прида днем (Бернардин), као и један пример где овај предлог има прилошку службу: арба прида ступи (М. Марулић). Са *иза*: иза дна, иза сна, иза гласа, иза јутра (М. Дивковић), иза санка, иза слатка санка (код Вука у н. песмама); у прилошким изразима: иза зада (И. Гундулић), иза мала (Ф. Ластрић). Додајмо да данас може да се чује и сложено: „иза сред“ (иза сред Старе Србије код С. М. Љубише у приповеткама), а иначе целокупна грађа за Речник САН која се тиче овог предлога пружа примере само за везе „иза сна“, „иза гласа“ и „иза дна“. Са *кроза*: кроза сан, кроза зубе, сложено кроза сред; сем тога: кроза Црну Гору (Огледало српско), кроза раздрљену кошуљу (С. Матавуљ), кроза мрак (Б. Радичевић), кроза јад (М. Држић). Са *низа*: низа зид (Качић-Миошић), низа Саву, низа стијене (Вук), низа мердевине (н. песма); у стиховима се налази и: низа сиње море, низа Сарајево, низа совру, низа Зету. Са *беза* највише спој: беза дна, и још: беза сна (Б. Бетера), беза зла (махом у народним умотворинама). Са *уза* (према речнику Броза-Ивековића): уза зид, уза здравицу. У грађи РЈА нашао се само један пример за новији предлог *кода*: кода дне (М. Дивковић).

Ако се не узму у обзир мање обични случајеви проширивања предлога, који извесним делом отпадају на задовољавање метричких потреба, кроз историју нашег језика запажају се углавном исте оне комбинације које су у употреби и данас. Те везе, као „беза дна“, „ода дна“, „иза сна“, „ода сна“, „кроза зубе“, „иза гласа“, „ода зла“, претстављају старе спојеве, изговорно срасле, који — у различитим степенима — чине прелазе у устаљене обрте, па и у прилошке изразе (кроза зубе, иза гласа), о чему ћемо даље рећи још неколико речи.

Између већине примера са заменицама и примера са именицама одн. придевима, уз које долази шири облик предлога, има једна сличност — фонетска оправданост вокализације полугласника према закону отворених и затворених слогова: преда мном, нада све — исто као и беза сна, ода зла. Међутим, исти разлози би могли вредети за многе друге примере — од бдења, без знања и сл., али се у њима покретно *a* на крају предлога не среће. Даље, могло би се помислити да извесне примере са заменицама и из-

весне примере са именицама одн. придевима спаја једносложност тих речи иза предлога (у њиховим номинативима или у самим предлошким падежима), из чега су у своје време, можда, могла резултирати акценатска померања напред, на предлоге, што је после одиграло неку улогу у вокализацији полугласника и тамо где она није била фонетски оправдана (преда мој, или кроза зубе, иза гласа). Али се примећује да акценат није у већини таквих случајева прелазео баш на онај слог где се извршила вокализација полугласника, тако да се у овим примерима не може говорити о процесу сличном ономе који се огледа у речима *стккло* > *стакло*, *дџска* > *даска*, где је највероватније прелажење акцента утицало на фонетски неоправдану вокализацију.

Уствари, извештан смер у којем треба тражити објашњење за све ове примере лежи у нечем другом. Спој предлога са следећом речи осећа се као „лексичка“ целина и у њему се врше фонетске промене као у јединственој речи у оним случајевима када тај спој одиста значи увек исто, када је он, такође, моносемантичан. Ту моносемантичност често доноси и везана употреба речи или споја речи, тј. застарело значење, фигуративна или уопште померена семантика и сл. Одмах ћемо показати шта под тим подразумевамо.

Што се тиче заменица, и то на првом месту оних заменица које не стоје атрибутивно, већ се употребљавају у реченици самостално (личне заменице, затим „све“, „шта“ — а пред њима се углавном и јављају шири облици предлога), јасно је да се њихово значење не мења према контексту, да се оно не обогаћује ни током историје језика ни у фразеологији, а усто предлози са таквим самосталним заменицама не чине ни са даљом речју никакву значењску целину, као што би чинили предлог, затим придевска заменица (или придев) и именица. Спој предлога са самосталном заменицом је, дакле, и моносемантичан и самосталан, неслољен на даљи, променљиви текст. Стога у њему најлакше долази до стапања у изговорну целину и до делимичног лексикализирања, скамењивања (преда њ, преда мном). Зато се у таквој целини, у њеном сантхију, одигравају исти процеси који се безизузетачно врше у средини речи: дакле, „преда њ“ као „бубањ“, „преда мном“ као „тамница“. Познато је да су се неке личне заменице (а у резултату даљег развоја и неке присвојне) и у дру-

гом једном случају понашале као лексичка целина са предлогом испред себе: тако је дошло до чувања гласа *n* у сантхију између три предлога (данашњих *у, с и к*) и неких заменичких облика (данашњих *њега, њим, њих* и сл.), док се другде, у спојевима истих предлога са другим врстама речи, глас *n* није очувао⁵.

Проширени облици предлога пред другим заменицама, тј. пред онима које немају самосталне функције у реченици већ се ослањају на даље, увек различите самосталне речи, јављају се далеко ређе; понекад можда због гласовних аналогичности (нада све — нада сваким и сл.). Из истих разлога, и са исто тако врло ретким случајевима отступања, нису уобичајена проширивања предлога ни пред придевима.

Предлози и именице уопште ступају у везе у највећем броју случајева свако са својим самосталним значењем, иако се спајају у акценатске целине, тј. предлози ту претстављају проклитичке речи. Значења именица могу се мењати од епохе до епохе, и од реченице до реченице, због честе полисемантичности; као последица тога и предлог испред њих чува своју семантичку снагу; на тај начин за сантхи на њиховој граници не настаје исто осећање као за положај у средини лексема. Зна се да ни иначе између предлога и именица нема устаљивања гласовних појава те врсте: пример графије „у Вораховици“, што треба да значи „у-в (развијено у сантхију)-Ораховици“, наводи се као куриозитет. Али шта онда треба рећи за доста устаљене примере типа „беза дна“, „иза сна“, „уза страну“ и сл.? Овде долази до изражаја, прво, већ истакнута чињеница да уколико је у неком споју значење устаљеније, изолованије од других могућних тумачења, утолико се спој више осећа као лексема и понаша се у погледу фонетских промена као јединствена реч. Тако, „иза гласа“ значи „гласно“, „кроза зубе“ такође значи одређени начин говора. „Уза страну“ и „низа страну“ тиче се само земљиног рељефа, падине. Ако хоћемо да употребимо исте спојеве у неким новим, а не у овим скамењеним значењима, тј. кад поједини делови споја а не спој као целина стекну семантичку вредност, видимо да се покретно *a*

⁵ Има врло бледих трагова у глаголима „снети“, „унети“ и још у неким речима, где су поменути предлози вршили службу префикса, тј. чинили са обликом иза себе једну реч.

неће употребити: „Из гласа који му је стигао разумео је да га чекају велике непријатности“; „Кроз зубе се не може дати инјекција у нешце“; „Низ сџрану ове књиге текло је мастило“. Друго, изговор предлога са покретним *a*, уколико већ долази до њега из фонетски оправданих разлога, везује се по традицији (из времена живог деловања закона о вокализацији полугласника) и за старија значења предлога и за старија значења именица које су у питању, — а то такође сведочи о извесној механизацији употребе таквих спојева. Употребиће се варијанта „иза“ м. „из“ искључиво у старом, аблативном значењу тог предлога или у фигуративном, које том старом значењу одговара: иза дна, иза сна, иза гласа. Али се неће наћи ниједан пример са „иза“ ако тај предлог значи узрок: казало би се само „из зле воље“, ако би се таква синтагма употребила у значењу „због зле воље“. Исто вреди и за семантику именица које стоје иза предлога. Веза „беза дна“, у свим примерима којима располаже грађа за речнике Српске и Југославенске академије, тиче се само старијег значења речи „дно“: „беза дна“ су само море, јама, понор (оно што се некад замишљало као издубено, што је и била етимолошка основица те речи), а никада неки суд или сл.; и данашње језичко осећање потврђује такву репартицију. „Беза сна“, „иза сна“, аналошко „кроза сан“ односе се само на сан као спавање, а не и на новији значењски огранак те речи, на виђење слика при спавању. То исто тако потврђују примери из грађе двају поменутих речника, а и ми данас осећамо да се може рећи само: „Из сна који је сањао протумачио је да ће се то догодити“ (а не: *иза сна*...) и сл. И реч „глас“ ушла је у већ спомињану везу „иза гласа“ у свом првобитном значењу а не и у новијем — у значењу вести.

Из онога што је доведе речено да се закључити да су у свести данашњих претставника нашег језика носиоци значења наведени предлози без *иокрејиног a* на крају, док су предлози са *a* углавном постали саставни делови укалупљених израза са утврђеним и непомеривим значењима. То нас наводи на мисао да и код два преостала предлога — *k* и *c* — потражимо сличне односе, разуме се узимајући у обзир њихову специфику, тј. отсуство вокала у њима и, стога, појачану потребу да се они проширују вокалом.

Док код предлога *с* нисмо могли да утврдимо ништа из те области, код другог предлога се запажа занимљива појава — избегавање проширења покретним *а* у извесним семантичким границама, без обзира на гласовну ситуацију у околини. Аналогно ономе што је произишло из анализе претходне грађе, може се претпоставити да ће се предлог без проширења јављати у оним приликама где је, било његово значење, било значење речи уз коју он стоји (или сама та реч), новијег порекла. А ми ћемо се из примера уверити да то и јесте тако: у овом случају значење предлога показује новину. Зато се и може, према томе у којим се ситуацијама предлог ређе проширује, закључити која су значења у њему новија, ако се то не закључи већ и по самој логици ствари, по којој је семантика све новија што је апстрактнија.

Предлог *к*, који се првобитно употребљавао за означавање физичког приближавања нечему, говори се данас и са покретним *а* и без њега, и чак чешће са њим, у тој својој првобитној служби. Прошириван некада само у фонетски оправданом положају, он је, услед свог неслоговног облика, стекао по аналогiji покретно *а* и у фонетски неоправданим случајевима, увелико је узео маха у том новом, ширем облику — а све се то догодило у време живости једино његовог старог, непренесеног и непроширеног значења. И данас је обичније да се каже: „Креће се ка зиду“, „Трчи ка шуми“, „Мили ка прозору“, па и „Врабац је почео да скакуће ка оцаку“ итд. Као супротност изразу „од нечега“, у смислу физичког кретања, намеће се израз „ка нечему“ а не „к нечему“. Многобројни примери из књижевности потврђују то: Што је се више ишло ка северу ... (М. Милова новић, Интестатско право, Бгд 1884, 17); Каравани [су се] разилазили на све стране ... на североисток ка Самарканду (В. Радојевић, Историја образовања, Бгд 1910, 47); Касандра се мирно подиже ... и пође ка Оресту (Венац 1925 књ. X, 309). У фигури: Покрет ка покрштавању Словена (Т. Ђорђевић, Македонија, Панчево 1929, 49); Тежња ка индустријализацији (XX век 1939, 443); итд., итд.

У свим овим положајима несумњиво може стајати и облик *к*, али се ипак осећа да је његова служба више резервисана за нешто друкчије семантичке ситуације: прво, за оне где је прет-

става о физичком приближавању потиснута претставом о циљу који њиме треба достићи, друго, за оне где уопште више нема приближавања, ни физичког ни у фигури, већ је неки други однос схваћен као правац, као стремљење, као усмереност.

Можемо јасно да разликујемо да реченица „Иде ка мајци“ пре означава просторно приближавање: нагланава се правац кретања, окарактерисан својом крајњом тачком, док ће се реченица „Иде к мајци“ употребити и у таквом значењу, али и у контексту који значи посету мајци, намеру да се (субјекат) обрати мајци или сл.: пажња је усмерена на циљ радње — на састанак с мајком, пребивање уз њу. Такво управљање пажње на циљ покрета, са изблеђивањем значења самог кретања, имамо у примерима: Жена Звонимира побиже у Унгарију к брату (Качић-Миошић, Разговор угодни... изд. Згб 1892, 69); Напуни вреће и натовари на она три коња, па к цару (Вук, Н. приповетке, Беч 1853, 153); Да не би не достало (уља) и нама и вама, боље идите к трговцима и купите (Вук, Н. завјет, Беч 1874, 64—65); Молим те, отиди к Валожићу... пак види (Даничић, Лет. мат. срп. 1898 св. I, 159); Пошљимо Луку к мени да донесе опћински печат (Е. Кумичић, Зачуђени сватови, Згб 1910, 207). У свим овим примерима употреба облика *ка* била би необична (сем тога, често би се употребио и чист датив)⁶.

У разним врстама фигура, где ни циљ кретања, а често ни само кретање нису појмови из просторне димензије, неподесност употребе облика *ка* још је изразитија: Доведи га к ручку (Е. Ку-

⁶ Управо у овом семантичком огранку појављује се све јача тенденција замењивања конструкције „к+датив“ конструкцијом „код+генитив“. Замена се још увек не може признати као правилна у књижевном језику. У питању је један од балканизама. Рјечник ЈА (8. в. код) каже да се замена врши најчешће у крајевима где се не разликују падежи мировања и кретања. Међутим, он наводи писце и из других крајева, па и језик самог Вука у преводу Новог завета. Грађа за речник САН потврђује мању књижевну вредност те конструкције, јер су примери махом одиста из дијалекатских крајева или из новинарског стила. — Интересантно је напоменути да се, на темељу семантичке подударности предлога *код* и *у* (<**ou*), уместо конструкције „код+ген.“, у наведеном значењу, појављује чак и „у+ген.“: Некакав младић... крене у цара (Вук, Н. прип.). О томе в. Б. Милетић, Употреба предлога у са генитивом, НЈ I, 112—115. — О тананој разлици између конструкције „к+датив“ и самог датива у истој служби писао је Стј. Влаховић („Idem Vladi ili idem k Vladi“, Jezik год. II бр. 1, 28).

мичић, Госпођа Сабина, Згб. 1883, 120); Он долази к овом чудноватом признању (Порота год. II, Бгд. 1881, 295); употребиће се, дакле, датив са предлогом *к*, уколико се предлог и јави.

Предлог *к* доживео је и свој даљи семантички развој у разним правцима. Овде није циљ да се систематски прикажу историска и савремена значења тог предлога. Довољно је још само неколико примера из којих ће се видети да преносна и апстрактна употреба његова изискује облик без покретног *а*. Тако имамо при исказивању предмета неких осећања, наклоности, односа уопште: Млађих к старијим покорност (Ј. Рајић, Собраније . . . , Беч 1793, 40); Да буде кротак к свима (Вук, Н. Завјет 537); Љубав сестрина к браћи (Ј. Бошковић, Људевита Штура књига . . . Н. Сад 1857, 177). У исказивању обраћања разне врсте: Онда рече најстарији к оцу (Вук, Н. прип. 75); Запамже к небу (М. Ђ. Милићевић, Емило, Бгд. 1872, 13); . . . Од латинске кореспонденције до честитака писаних . . . к разним именданима и рођенданима (К. Балски, Диљем дома, Згб. 1912, 65). У временском значењу: Ријешено (је) да се к вечери пређе у противнапад (Наша књижевност књ. I, 1946, 207). Значење намене: Много би ми времена к размишљању требало (И. Гарашанин, Писма I, изд. Бгд. 1931, 152); Управо је гласба свирала увертиру к Вилиму Телу (Ј. Лесковар, Приповијести, Згб 1917, 85). Значење „осим“ у додавању: Доктор ми је . . . одредио к пређашњим лекаријама још и тушбад (И. Гарашанин, Писма I, 26).

Неоправдано би било тврдити да се у свим овим семантичким положајима никако не употребљава и проширени облик предлога. Ево неких примера: Нека иде В. Лазић ка Гриму и нека га пита (Даничић, Ситнији списи I, изд. Ср. Карловци 1925, 104; вероватно свесно уметање вокала пред групом *gp*); Одношаји Француске ка папи (Јединство, Бгд 1873, 7); Те је ситну књигу написао | Ка Прилипу граду бијеломе (Вук, Н. песме 2, 349 — метричка потреба); Неки наставци ка књигама (Даничић, Лет. Маг. срп. 1898 св. IV, 118 — опет, можда, свесно проширивање због додира два *к*).

Неуобичајеност употребе облика *ка* у овим положајима не проистиче само из тога што би овде било исправније употребити облик *к*, него и из чињенице што је тај предлог у новије време у опадању, те би се у горњим примерима он могао заменити

предлогом *према* или којим другим, а често би се употребио и датив без предлога.

Материјал у вези с овим предлогом који нам пружају Даничићев Рјечник из књижевних старина српских и Рјечник ЈА указује на то да је изнета диференцијација владала већ и раније. У све новије семантичке ситуације (од којих су понеке, као што се видело из примера, данас већ опет лишене могућности изражавања тим предлогом!) улазио је предлог *к*, без покретног *a*, као носилац значења, док се његово мешање са обликом *ка* задржало по традицији само у оним семантичким положајима у којима се он једино и употребљавао у епохи свога фонетски оправданог проширивања. Значење усмерености ка циљу, без истицања самог кретања, о којем је речено да се чешће и боље изражава обликом *к* него *ка*, у великој већини примера из РЈА (s. v. *к*) тако је и изражено; тип примера: Трчи де *к* сусједу те зашти једну паприку. Исто то и при изражавању „смера у пренесеном значењу“ (према РЈА): подобна *к* мрамору, од једног *к* другому прилика, живот је сличан *к* сјени; „близина као смер“: *К* смртној невољи кад човјек ближе јес; у значењу „осим“: *к* тому (сви су примери само са *к*); циљ и намена: Како је вода на по-трибу *к* живљењу; време: *к* вечеру, *к* дневу, *к* третому дневу итд.

И. Грицкаји